

Herontdekking zadel- dwergzandbij *Andrena falsifica* op de Veluwe onthult een marginaal bestaan

John Smit, Kees Goudsmits & Jaap Bouwman

Inleiding

De zadeldwergzandbij *Andrena falsifica* (Fig. 1, 2) is een zeldzame soort die tot voor kort van slechts drie locaties bekend was. In Drenthe is al lange tijd een

Figuur 1. Vrouwtje *Andrena falsifica* op tormentil. Foto John Smit.

Figuur 2. Mannetje *Andrena falsifica*. Foto John Smit.

populatie aanwezig op het Dwingelderveld en in 2020 is er op het Houtingerveld een populatie ontdekt (Smit & Zeegers 2020). Daarnaast is er een populatie aanwezig nabij Spaubeek, Limburg (pers. meded. Ivo Raemakers). Vroeger kwam de soort verspreid voor over de binnenlandse zandgronden en in Zuid-Limburg (Peeters et al. 2012). Door de sterke achteruitgang is de soort in de rode lijst opgenomen in de categorie bedreigd (Reemer 2018). Peeters et al. (2012) vermelden dat de soort vermoedelijk polylectisch is maar volgens Theo Peeters is de soort oligolectisch op tormentil *Potentilla erecta* en mogelijk nog enkele andere ganzerik soorten (pers. meded. Theo Peeters, Smit & van der Meer 2016, Reemer 2018). De habitat wordt omschreven als bosranden, waarbij de Nederlandse vondsten vooral zijn gedaan op schrale graslanden, ruderaal terreinen, zandpaden, bermen en akkers van heideterreinen en hoogvenen (Peeters et al. 2012). De soort is univoltien en vliegt in het voorjaar, van eind april tot begin juni.

Nieuwe vondsten

Op 12 mei 2022 werd een nieuwe populatie ontdekt op de Edese heide. Hier werden twee vrouwtjes en drie mannetjes waargenomen op tormentil langs het betonnen fietspad. Dit is de eerste waarneming sinds 1990. Met gerichte zoekacties van alle drie de auteurs kon *A. falsifica* op diverse heideterreinen op de Veluwe aangetroffen worden (Fig. 3). Op Kroondomein Het Loo lijkt de soort redelijk wijdverspreid voor te komen. Zelfs op de Leusderheide op de Utrechtse heuvelrug werd een populatie ontdekt.

Zonder uitzondering werden alle dieren gezien op tormentil en altijd in een rijkere heide met een heischraal karakter. Bijvoorbeeld langs betonnen of geasfalteerde fietspaden, betonnen waterkanalen, bij leemkuilen of langs leem-kiezelpaden of schelpenpaden (Fig. 4). Stuk voor stuk plekken waar nog enige buffering aanwezig is op de verder zure zandgrond. Op de locaties waar deze soort werd aangetroffen op tormentil waren vaak ook andere kenmerkende soorten van meer gebufferde omstandigheden aanwezig zoals hondsviooltje *Viola canina* en liggende

Figuur 3. Huidige verspreiding van *Andrena falsifica* in Nederland. Bron waarneming.nl.

vleugeltjesbloem *Polygala serpylligolia*. De opmerking van Henny Wiering, aangehaald in Peeters et al. (1999), dat *A. falsifica* niet zeldzaam is in het Gooi en op de Veluwe lijkt een zoveelste herinnering aan de wetenschap dat de heideterreinen er vroeger echt veel beter bij lagen dan heden ten dage. Ze waren minder zuur, minder vergrast en bloemrijker.

Figuur 4. Habitat van een van de vindplaatsen van *Andrena falsifica* op de Veluwe. Foto Jaap Bouwman.

Terecht wordt in de voorlopige atlas opgemerkt dat de soort mogelijk veel over het hoofd gezien wordt omdat heideterreinen weinig in de vliegperiode van *A. falsifica* worden bezocht, welke vooral vliegt in de maand mei. Zeker tegenwoordig zijn veruit de meeste heideterreinen in de periode voor de bloei van de dophei en struikheide weinig interessant omdat er over het algemeen nog maar weinig bloeit, dit was in de periode van Wiering beduidend anders. Het huidige verspreidingsbeeld van deze soort op de Veluwe geeft

eens te meer aan dat de Veluwe gebukt gaat onder verzuring en stikstofdepositie en dat een soort als *Andrena falsifica* hier letterlijk een marginaal bestaan heeft. Het belang van meer gebufferde plekken binnen het zure heidelandschap is niet alleen voor *A. falsifica* maar voor een breed scala aan bedreigde heideinsecten van groot belang.

Literatuur

- Peeters, T.M.J., I.P. Raemakers & J. Smit 1999. Voorlopige atlas van de Nederlandse bijen (Apidae). - European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden, 226 p.
- Peeters, T.M.J., H. Nieuwenhuijsen, J. Smit, F. van der Meer, I.P. Raemakers, W.R.B. Heitmans, K. van Achterberg, M. Kwak, A.J. Loonstra, J. de Rond, M. Roos & M. Reemer 2012. De Nederlandse bijen (Hymenoptera: Apidae s.l.). - Natuur van Nederland 11, 544 p.
- Reemer, M. 2018. Basisrapport voor de Rode lijst. – EIS2018-06, EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden, 171 p.
- Smit, J.T. & F. van der Meer 2016. Inventarisatie van de bijen van het Nationaal Park Dwingelderveld bij Natuurmonumenten.— EIS2016-13, EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden, 53 p.
- Smit, J.T. & Th. Zeegers 2020. Honingbijen en wilde bestuivers in defensie terreinen deel 3: Militair oefenterrein Havelte. - EIS2020-19, EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden, 47 p.

Summary

The Thick-margined Mini-miningbee *Andrena falsifica* was rediscovered on the Veluwe after an absence of more than 30 years. An extensive survey targeting this species revealed it is still quite widespread on the Veluwe but only seems to occur in places where some buffering is still present in the form of loam in the soil or the presence of paved (bicycle) paths.
